

OSMANIYE KORKUT ATA ÜNİVERSİTESİ FEN EDEBİYAT FAKÜLTESİ DERGİSİ

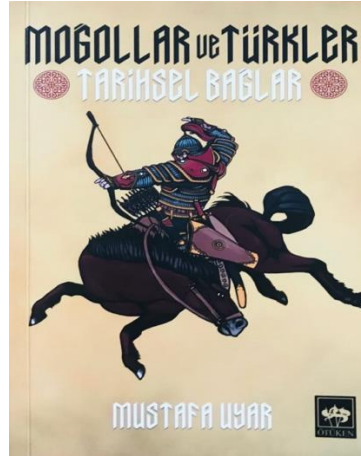

**MUSTAFA UYAR, MOĞOLLAR VE TÜRKLER; TARİHSEL BAĞLAR,
ÖTÜKEN YAYINLARI, İSTANBUL, 2020, 121 S., ISBN: 978-605-155-953-7**

Şaban YALGIN¹

Received/18.11.2020

Published/21.12.2020

Aynı coğrafyada yaşamış milletlerin tarihine vâkıf olmak için, bu milletlerin birbirleriyle olan ilişkilerini çok yönlü olarak ele alıp değerlendirmek gerekmektedir. Orta Asya'da birlikte yaşayan Moğollar ve Türkler, içi içe geçmiş hem siyasi hem de kültürel oluşumları sayesinde, kuvvetli bağlar kurmuşlardır. Bu durum, bahsi geçen iki milletin tarihlerine birlikte bakılması gereken bir perspektif yaratmıştır.

Daha önce Moğollar ve bünyesinden çıkan devletler hakkında nitelikli çalışmalar yapan Mustafa Uyar, son olarak tanıtımımıza konu edindiğimiz *Moğollar ve Türkler; Tarihsel Bağlar* adlı eserini kaleme almıştır. Yazar bu eserinde, defaten çalışılan Moğol-Türk ilişkisi meselesini bir araya toplayarak, yeni bir kurgu ile okurlarına sunmuştur. Uzun yıllara yayılan çalışmaların ürünü olan eser, Türk-Moğol ilişkilerini anlamının yanı sıra Moğolların İslamlaşması ve Türkleşmesi hakkında okurlarını aydınlatacağı kanaatindeyiz. Ötüken Yayınevi tarafından *Moğollar ve Türkler; Tarihsel Bağlar* adıyla yayımlanan eser, sade, akıcı ve anlaşılır bir üslupla yazılan araştırmacıların istifade edebileceği örnek bir eserdir.

¹ Arş. Gör., Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü,
sabanyalgin@osmaniye.edu.tr

Mustafa Uyar'ın eseri giriş, altı ana başlık, geniş bir kaynakça ve okura büyük kolaylık sağlayan kapsamlı bir dizinden oluşmaktadır. Kitabın giriş kısmında Moğol ve Türk topluluklarının ortak yaşam alanı, kültürel bağlara ilişkin hususlar ayrıntılı bir şekilde anlatılmaktadır. Özellikle aynı coğrafyada yaşayan iki milletin dil birlikteliği, ortak kelime kullanımı ve alışverişleri üzerinde durulmuştur. Tarih, kültür, coğrafya ve dil unsurlarının kısaca anlatıldığı giriş bölümü eserin doğru anlaşılması hususunda okura bir yöntem sunmaktadır.

Kitabın *Proto-Moğol ve Türk İlişkileri* adlı ilk başlığı, Moğolların tarih sahnesine çıkışına, Türklerle kurduğu ilk temaslara, Proto-Moğol ve Moğol kelimelerinin izahına, Moğolların Cengiz Han ile birlikte girdiği devletleşme sürecine, Batı literatüründeki Moğol ve Türk tanımlamalarına, Cengiz Han'ın ile onun ardılları olan Moğol devletlerinin Türklerle kurduğu ilişkilere ve bu ilişkilerin tarihe yön veren yansımalarına ayrılmıştır. Yazar aynı başlık altında, Türklerin Moğol ordusuna ve devlet teşkilatlanmasına dair sağladığı katkıları ve Türklerin İslamiyet'i kabulünden sonra Moğollarla kurduğu münasebetlerin kazandığı yeni boyutları aktarmaktadır. Yazarın *Proto-Moğol ve Türk İlişkileri* başlığı altında değindiği diğer bir husus da Batı'nın Moğollarla Türkleri aynı millet olarak görmesi konusundaki yanılgılara getirdiği açıklıktır.

Cengiz Han ve Moğollar Türk müdür? Sorusu Üzerine adıyla yazılmış ikinci başlık altında, Cengiz Han ve Moğolların ırkî mensubiyetine dair sorulara cevap vermekten ziyade bu soruların sorulma maksadı üzerinde durulmaktadır. Yazar, Cengiz Han Türk müdür? Sorusu hakkında dile getirdiği hususları, okurun merakını cezp edecek ifadelerle aktarmıştır. Yine aynı başlık altında yazar, Cengiz Han ve imparatorluğunun bünyesinden çıkmış Moğol devletlerinin yapmış olduğu fetihlerin veya harekâtların, bir yıkım olarak görülmesinin ötesinde farklı bir bakış açısıyla yaklaşılması adına geniş bir açıklamaya yer vermiştir. Yazar, Asya, Avrupa, Ortadoğu ve Anadolu üzerinde fikirsel, sanatsal, ekonomik, mimari vb. daha birçok alanda yaşanacak köklü değişikliklere dair ipuçlarını da bu başlık altında vermiştir.

Köklü bir teşkilat geleneğine sahip Türklerin Moğollara bu konuda yol gösterici bir millet olduğu *Moğol İmparatorluğu Bürokrasisinde ve Ekonomisinde Türkler* başlığı altında anlatılmaktadır. Devletleşen Moğolların bünyesinde birçok Türk unsuru farklı görevlerde yer almıştır. Cengiz Han döneminde Uygur alfabesinin resmî olarak kullanılması, zanaatkâr ve tüccarlar arasında Türklerin fazla olması, mali konularda Türklerden istifade edilmesi, Moğollarla Türkler arasındaki kuvvetli bağın en önemli göstergelerindendir. Moğol İmparatorluğu çatısı altında görev alan Türk bürokratların sayıları ve görev aldığı alanlar hakkında bazı örnekler sunularak bu iki milletin birbirine olan etkisi ortaya konulmuştur.

Dördüncü başlık olan *Moğolların Ortadoğu'daki Dönüşümünde Türk Etkisi* altında Moğolların hâkim olduğu bölgelerdeki yerel kültürlerden nasıl ve ne oranda etkilendiği hakkında kapsamlı bilgiler verilmektedir. Türklerin bu süreçte oynadığı rolün önemine değinen yazar, özellikle Altın Orda ve İlhanlıların İslamlaşma sürecinde yaşadığı değişimleri de detaylı bir şekilde anlatmaktadır. Hatta bu süreçte İlhanlıların İslamiyet ile tanışması, İslamiyet'e bakışı ve İslamiyet'i resmî din olarak kabul ettiği tarihsel sürecin örneklendirilerek anlatılması, Moğolların İslamiyet'e bakışı konusundaki düşüncelerimize önemli katkılar sağlamaktadır.

Türk İslam tarihi için bir dönüm noktası olan Moğolların Anadolu'yu istilası ve sonrasındaki süreç, *Moğollar Anadolu'da* adlı beşinci ana başlık altında ele alınmaktadır. Cengiz Han'ın Hârezmşâhlar ile girdiği mücadeleden galip gelmesinden başlayıp, önünde herhangi bir engel kalmayan Moğolların batıya yönelmesi ve Anadolu sınırına dayanmasının yarattığı çok yönlü etkiler ele alınmıştır. Anadolu Selçuklu Devleti, Türkmen Ahali ve Abbasi Hilâfeti'nin yaşadığı Moğol mali ve siyasi baskısının doğurduğu çözümler gözlemlenerek okurun istifadesine sunulmuştur. Köseadağ Savaşı'nın kaybedilmesi ve Anadolu Selçuklu Devleti'nin siyasi varlığını Moğolların hâkimiyeti altında sürdürmesi konusu geniş bir değerlendirme ile kaleme alınmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu Kurumları Üzerinde Moğol Etkileri adlı eserin altıncı ve son başlığında, İlhanlıların hâkim olduğu Anadolu coğrafyasında, İlhanlıların zayıflamasıyla birlikte

birçok siyasi oluşumun ortaya çıkması ve bunlardan biri olan, dünya çapında bir imparatorluk kuran Osmanlı Beyliği'nin İlhanlı müesseselerinden nasıl etkilendiği anlatılmaktadır. Yazar bu etkiyi, Anadolu Selçuklu ve İlhanlı Devleti'ndeki tecrübeli bürokratların Osmanlı kuruluş döneminde de görev almasına bağlamıştır. Özellikle İlhanlı vergi sistemi ve hukuku alanında verilen örnekler, bu konu hakkındaki çalışmalara dair geniş atıflar, okura İlhanlı-Osmanlı etkileşimi hakkında önemli ipuçları sunmuştur.

Sonuç olarak, Moğol-Türk ilişkisinin kökenine dair bilgilerle başlayan eserin Moğolların teşkilatlanma ve devletleşme sürecindeki Türk etkisi hakkında geniş bilgilere yer vermesi, iki millet arasındaki tarihsel bağların önemine dair bir bakış açısı sunmaktadır. Moğol-Türk ilişkisi, siyasi, sosyo-kültürel ve ekonomik etkiler ekseninde ele alınan kronolojik bölümler sayesinde, konuların birbirini tamamlaması ve kolay anlaşılması sağlanmıştır. Özellikle Ortadoğu coğrafyasına hâkim olan Moğolların geçirdiği dönüşüm ve temas ettiği devletlere bıraktığı etkiler, anlaşılır ifadelerle dile getirilmiştir. Geniş bir kaynakça yelpazesıyla okura sunulan eser, Moğol-Türk ilişkisinin doğru temellendirilmesi açısından tarih alanına katkı sağlayan önemli bir çalışma olmuştur.